

Ramon Ribera Gassol

RAFAEL ATCHÉ, ESCULTOR. OBRA A VILAFRANCA DEL Penedès

Vilafranca del Penedès dins del camp de les Belles Arts també ha estat dipositària en concret en el segle XIX i XX, de les creacions de destacats artistes catalans, en concret en l'àmbit de l'escultura trobem noms com els de Josep Llimona, Manuel Fuxà, Agapit i Venanci Vallmitjana, Josep Mª Camps i Arnau, Eduard B. Alentorn, Rafael Atché etc.

En el present estudi apleguem diverses obres escultòriques que realitzar l'escultor Atché per la dita ciutat.

Rafael Atché i Ferré. Notes Biogràfiques

Barcelona, 1854-1923. Fou un dels destacats escultors de la seva generació. Realitzà els estudis artístics en l'Escola de Llotja de Barcelona, i també es formà en el taller dels coneguts germans Agapit i Venanci Vallmitjana i Barbany, on rebé la influència de l'estil naturalista-realista que els caracteritzava. Realitzà obres de caire públic-monumental, sent les més conegudes l'escultura de Cristòfol Colom i el monument a Pau Claris, ambdues a Barcelona. També en féu de religioses, funeràries en diversos cementiris catalans, al·legoricomitològiques, de petit format en terra cuita, retrats, etc. Participà en diverses exposicions nacionals de belles arts, on rebé algun guardó.

Obra escultòrica a Vilafranca del Penedès

De Rafael Atché hem pogut documentar (alguna ja és coneguda) les següents obres:

Grup Escultòric de la Portada Principal. Basílica de Santa Maria. 1903-1905.

Consisteix en un total de vuit escultures en pedra, quatre i quatre a banda i banda de la porta d'accés al temple, dins de fornícules amb dossier. Representen dos sants, dos apòstols, dos evangelistes i dos profetes, tots ells dempeus.

A la banda dreta, començant de dins a fora, trobem sant Antoni de Pàdua, frare franciscà, sostenint el Nen Jesús als braços; al costat, l'apòstol sant Pau, sostenint amb la mà dreta l'espasa i, amb l'esquerra, un llibre, símbol de les Epístoles (fig. 1); a continuació, l'evangelista Sant Lluç, amb els braços creuats, sosté un rotlle, símbol de l'Evangeli, i, al seu costat, el profeta Jeremies, també amb un rotlle i la mirada envers al cel. (fig. 2).

Fig. 1 - Sant Antoni de Pàdua i sant Pau.

A la banda esquerra, començant de dins a fora, trobem sant Francesc d'Assís, amb hàbit, la mirada cap al cel i sostenint, amb dues mans damunt el pit, una creu; al costat, sant Pere Apòstol, sostenint amb la mà esquerra una clau (fig.3); a continuació, sant Joan Evangelista, sostenint amb ambdues mans un rotlle, i, al seu

Fig. 2- Sant Lluc i el profeta Jeremies.

Fig. 3- Sant Francesc d'Assís i sant Pere.

costat, el profeta Isaïes, també amb un rotlle a la mà i el cap cobert com el profeta Jeremies (fig.4).

Fig. 4 - Sant Joan Evangelista i el profeta Isaïes.

Cementiri Municipal

- *Panteó Família Miquel Torres* (fig. 5).

Presideix la tomba un obelisc (símbol de l'esperança en la resurrecció), on sobresurt, en la part superior, en alt relleu, una creu. En la part davantera inferior trobem un àngel (marbre, signat "R. Atché" en el costat inferior dret del basament) dempeus, d'expressió serena i gest elegant, amb la mirada cap al terra, cobert per una àmplia túnica, que li deixa al descobert l'espatlla dreta, on s'entreveu una mena de cuirassa i el peu esquerre calçat amb una sandàlia. Amb ambdues mans sosté una espasa amb fulla de sinuoses ondulacions.

Fig. 5 - Panteó. Família Miquel Torres. Detall.

-*Panteó-capella. Família Via-Oliveras. 1902* (fig. 6).

El disseny del projecte es deu a l'arquitecte Santiago Güell, i la part escultòrica principal a Rafael Atché.

Actualment pertany a la Llar Ancianitat Inglada-Via.

L'autoria de l'escultor Rafael Atché, l'hem pogut documentar, a partir d'una fotografia publicada en la revista *Arquitectura y Construcción* (núm. 184, novembre 1907, pàg 349), on es reproduïx un esbós en guix de l'alt relleu que presideix la part superior de l'entrada al panteó. Al peu de la reproducció fotogràfica, hi diu "Escultura de D. Rafael Atché" (fig.7).

El conjunt escultòric en pedra consisteix en un alt relleu, de concepció plenament modernista, on es representa l'ascensió de les ànimes cap al cel. Un bell i elegant àngel dempeus, de llargs cabells, de sinuoses vestidures, amb les ales

Fig. 6 - Panteó-capella. Família Via-Oliveras. Detall.

desplegades i emetent raigs lumínics subjecta, en cadascuna de les mans, dues figures femenines de sinuosos vestits, amb vel i corona de flors, que s'enlairen amb la mirada cap a l'àngel que les conduirà a la vida eterna; entre la porta i els peus de l'àngel hi ha una garlanda de flors.

El que no podem saber amb certesa, ja que l'esbós només agafa tota la part superior del relleu, és si l'escultor també realitzà la resta de decoració de la porta i els dos capitells que hi ha per banda, on es representen el bé (un àngel) i el mal (un dimoni).

-*Panteó. Ramon Marimon i Família. 1913-1914*
El disseny del projecte es deu a l'arquitecte Josep Domènech Estapà; constructors, Babot i Arjalaguet; part escultòrica realitzada per Rafael Atché (la seva signatura "R. Atché" la trobem al lateral dret del basament de l'àngel). La construcció consisteix en tres sarcòfags

Fig. 7 - Ascensió de les Ànimes cap al cel.
Revista *Arquitectura y construcción*.

Fig. 8 - Panteó. Ramon Marimon i Família. Detall.

Fig. 9 - L'àngel del repòs. Revista *La ilustración artística*.

sustentats per columnes, presidits per un àngel assegut (marbre) en un gran tron molt ornamentat, amb la mirada cap al cel, amb vestit tipus casulla, amb una garlanda de flors subjecta amb ambdues mans i recolzada sobre la cama esquerra (fig.8). L'escultura simbolitza "l'àngel del repòs", i fou reproduïda en la publicació *La ilustración artística* (núm. 1.703, 17-8-1914), on, al peu de la fotografia, hi diu: "El ángel del reposo, escultura de Rafael Atché, destinada al panteón que construye la familia Marimón en el Cementerio de Villafranca del Panadés. (De fotografía de F. Serra)" (fig.8).

BIBLIOGRAFIA

CATALÀ BOVER, Lidia. "La ciudad de Barcelona y la obra escultórica de Rafael Atché", dins *Mirando a Clío. El arte español espejo de su historia. Actas del XVIII Congreso de Historia*. Santiago de Compostela, 2010. pàgs 2876-2888.

- MELENDRERAS GIMENO, José Luís. "Los cuatro grandes maestros de la escultura catalana del último tercio del siglo XIX. Nobas, Atché, Reynés y Fuxá", *Boletín del Museo Camón Aznar*, núm. LXXX. Zaragoza, 2000.pàgs 193-260.
- MIRET I NIN, Mª Montserrat. *La basilica de Santa Maria*, Ajuntament de Vilafranca del Penedès, 1987.
- MIRET I NIN, Mª Montserrat. *El patrimoni artístic de la basilica de Santa Maria de Vilafranca del Penedès*, Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès, 2000.
- SUBIRACHS BURGAYA, Judith. *L'escultura del segle XIX a Catalunya*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1994.
- DIVERSOS AUTORS. *El cementiri de Vilafranca del Penedès*, Penedès Edicions, 2004.
- L'ABANS. *Vilafranca del Penedès. Recull Gràfic.1862-1965*, Efadós Editorial, El Papiol, 2000.
- DIVERSOS AUTORS, *Escultura catalana del segle XIX. Del Neoclassicisme al Realisme*. Catàleg exposició, Barcelona, 1989.

Xavier Sala i Aragó

UNA NAVALLA NOTABLE, FETA AL VENDRELL.

Abans de centrar-nos en la navalla referida, exposem uns preàmbuls generals sobre aquests instruments tan units a la història de l'home i sobre els orígens incerts dels quals s'ha emprat molta tinta.

En el llibre *La navaja española antigua*¹ es cita un document datat del 1490, d'Alfonso Fernández de Palencia: "*Novacula': navaja: es instrumento de fierro muy agudo con que raen los pergaminos y tambien con que raen las barbes.*" En general, "agudo" no volia pas dir *punxegut*, sinó *tallant*. Naturalment, pensarem que, si talla barbes i pergamins, estem davant d'objectes als quals podem atribuir les variades utilitats de les modernes navalles, a més de servir per picar tabac i encendre foc, emprant-los com a *esclavons* o *foguers*. La dada que hem esmentat és molt antiga, però, deixant a part les navalles específiques de rasurar, les aportacions arqueològiques demostren l'existència d'aquests ganivets que es dobleguen, quatre o cinc segles abans de Crist. Si la documentació de què disposem és confusa referint-se als orígens, almenys sabem, per troballes arqueològiques, que ja s'utilitzaven navalles petites durant l'Imperi Romà, com és el cas de la navalla púnica excavada a Numància.² Els màncs de banya trobats a la vil·la romana d'Olmeda,³ la navalla romana del segle I amb el mànc formant un cap de gall en os, trobada a Lleida,⁴ o les navalles romanes procedents d'Anglaterra i d'altres països d'Europa.

Si ens referim en exemplars amb bloqueig, que van proliferar al segle XVIII, no oblidem que el Deutsches Kilingenmuseum, de Solingen conserva un ganivet viking del segle VIII, ornat amb un mànc d'os i equipat amb una osca o encaix per afixar la fulla. Si comentem sobre navalles d'usos múltiples,

1 Rafael Martínez del Peral Fortón. 3ª edició 1995, p. 42.

2 *Marfiles y azabaches españoles*. José Ferrandis Torres, Editorial Labor, Barcelona 1928. "Memoria de las (excavaciones) practicadas en 1919-20, presentadas por D. José Ramón Mélida y Blas Taracena." *Revista de archivos, bibliotecas y museos*, Madrid, 1920.

3 *Excavaciones en villa romana de la Olmeda*. Pedrosa de la Vega, Palencia.

4 "Excavaciones en Lleida." *Revista de arqueología*, año VIII, núm. 75, juliol de 1987. Referència i fotografia a *Reflexiones sobre la Navaja Antigua*, de Francisco José Medrano, pàg. 23. Editat actualment per Bobox Publishing, S.L.